

Primo Levi: dolor sense esperança

Si us haguessin de matar demà amb el vostre fill, no li donaríeu menjar avui?

Nascut el 1919 a Tori, Primo Levi es va llicenciar en química. Va intentar unir-se a la resistència antifeixista italiana, però va ser arrestat i lliurat a l'exèrcit d'ocupació alemany. El van deportar a Auschwitz el 1944, on va passar deu mesos abans que el camp fos alliberat per l'Exèrcit Roig. Supervivent dels camps de concentració i narrador d'aquell horror, Levi va morir l'11 d'abril de 1987 sembla que d'un suïcidi: es va tirar pel buit de l'escala de casa seva.

Una de les obres més importants que va escriure -de fet, una de les obres més importants del segle XX- és *Si això és un home* (<http://www.grup62.cat/livre-si-aixo-es-un-home-94650.html>) : un testimoni colpidor de la vida i la supervivència a l'infern dels lager polonesos durant els últims anys de l'ocupació nazi. Mostrant les grandeses i les misèries de l'existència humana. Advertint que la història dels camps d'extermini hauria de ser entesa per tothom com un sinistre senyal de perill. Us n'ofereim un fragment, per recorda-lo i homenatjar-lo.

Foto: Adam Tas

EL VIATGE

[...]

I va arribar la nit, i va ser una nit tal, que vam saber que no hi havia ulls humans que poguessin veure-ho i sobreviure-hi. Tothom va sentir això: cap dels guardians, ni italians ni alemanys, va tenir

l'ànim de venir a veure què fan els homes quan saben que han de morir.

Cadascú es va acomiadar de la vida de la manera que més se li adeia. Alguns van resar, altres van beure fora mesura, altres es van embriagar amb la darrera passió execrable. Però les mares van vetllar per preparar amorosament el menjar per al viatge, i van rentar els nens, i van fer l'equipatge, i a l'alba els filats espinosos estaven plens de roba blanca infantil estesa al vent; i no van oblidar els bolquers, i les joguines, i els coixins, i totes les coses que elles saben prou bé i que els nens sempre necessiten. No faríeu el mateix vosaltres? Si us haguessin de matar demà amb el vostre fill, no li donaríeu menjar avui?

En el barracó 6A vivia el vell Gattegno, amb la dona i els nombrosos fills, néts, gendres i joves trafegoses. Tots els homes eren fusters; venien de Trípoli, després de molts i llargs viatges, i sempre havien portat amb ells les eines de l'ofici, i els estris de cuina, i els acordions i el violí per tocar i ballar després de la jornada de treball, perquè eren gent alegre i pietosa. Les seves dones van ser les primeres a enllestir els preparatius per al viatge, silencioses i ràpides, per tal que quedés temps per al dol; i quan tot va estar a punt, el pa cuit, els farcells lligats, aleshores es van descalçar, es van deixar anar els cabells, i van disposar per terra els ciris fúnebres, i els van encendre seguint el costum dels pares, i van seure a terra formant una rotllana per a la lamentació, i tota la nit van resar i van plorar. Molts de nosaltres ens vam quedar davant la seva porta, i va davallar a la nostra ànima, nou per a nosaltres, el dolor antic del poble que no té terra, el dolor sense esperança de l'èxode que es renova cada segle.

L'alba ens va agafar a traïció; com si el nou sol es confabulés amb els homes en la determinació de destruir-nos. Els diversos sentiments que s'agitaven dintre nostre, d'acceptació conscient, de rebel·lió impossible, d'abandonament religiós, de por, de desesperació, confluien ara, després de la nit insomne, en una col·lectiva i incontrolada follia. El temps de meditar, el temps de decidir s'havien acabat, i tot intent de raonar es va dissoldre en un desvari per sobre del qual, dolorosos com cops d'espasa, emergien en un llampec, tan a prop encara en el temps i en l'espai, els bons records de les nostres cases.

Moltes coses vam dir i vam fer aleshores, però d'aquestes és millor que no se'n servi memòria.

Amb l'absurda exactitud a què més tard hauríem d'acostumar-nos, els alemanys van fer el recompte. Al final «*Wieviel Stück?*», va demanar el brigada; i el caporal es va apressar a saludar, va respondre que les «peces» eren sis-cents cinquanta i que tot estava en ordre; aleshores ens van carregar dalt dels autobusos i ens van dur a l'estació de Carpi. Aquí ens esperava el tren i l'escorta per al viatge. Aquí vam rebre els primers cops: i la cosa va ser tan nova i insensata que no vam sentir dolor, ni en el cos ni en l'ànima. Només un estupor profund: com es pot colpejar un home sense ràbia?

Hi havia dotze vagons, i nosaltres érem sis-cents cinquanta; al meu vagó només érem quaranta-cinc, però era un vagó petit. Heus aquí, doncs, davant dels nostres ulls, sota els nostres peus, un dels famosos combois ferroviaris alemanys, aquells que no tornen, aquells dels quals, estremint-nos i sense acabar-nos-ho de creure, n'havíem sentit a parlar tan sovint. Exactament així, punt per punt: vagons de mercaderies, tancats per fora, i a dintre homes, dones, nens, comprimits sense pietat, com a mercaderia ordinària, en un viatge cap al no-res, cap avall, cap al fons. Aquesta vegada a dins hi som nosaltres.

A la vida tothom descobreix, més o menys aviat, que la felicitat perfecta no és assolible, però pocs es paren a pensar, en canvi, en la consideració oposada: que tampoc no és assolible una infelicitat perfecta. Els moments que s'oposen a la realització de tots dos estats límit són de la mateixa naturalesa: deriven de la nostra condició humana, que és enemiga de tota infinitud. S'hi oposa el nostre sempre insuficient coneixement del futur; i això s'anomena, en un cas, esperança, i en l'altre, incertesa del demà. S'hi oposa la seguretat de la mort, que imposa un límit a tota alegria, però també a tot dolor. S'hi oposen les inevitables preocupacions materials, que, així com enverinen tota felicitat duradora, també distreuen constantment la nostra atenció de la desgràcia

que ens amenaça, i en fan fragmentària -i per tant suportable- la consciència.

Van ser justament les incomoditats, els cops, el fred, la set, allò que ens va mantenir surant sobre el buit d'una desesperació sense fons, durant el viatge i després. No pas la voluntat de viure, ni tan sols una conscient resignació: perquè són pocs els homes capaços d'això, i nosaltres no érem més que una mostra qualsevol d'humanitat.

Havien tancat les portes de seguida, però el tren no es va moure fins a la nit. Ens havíem assabentat amb alleujament del nostre destí. Auschwitz: un nom sense significat, aleshores i per a nosaltres; però havia de correspondre per força a un lloc d'aquesta terra.

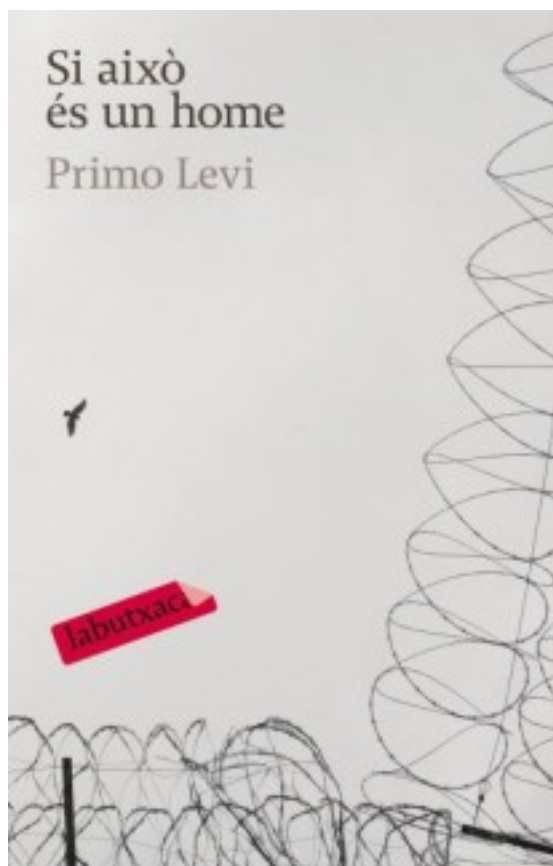
El tren avançava lentament, amb llargues parades enervants. Per l'espitllera vam veure desfilant els alts i pàl·lids penyals de la vall d'Adige, els últims noms de ciutats italianes. Vam passar el Brennero a les dotze del segon dia, i tothom es va posar dret, però ningú no va dir ni un mot. Jo tenia al cor el pensament del retorn, i em representava cruelment quina podria ser la joia inhumana de tornar-hi a passar, amb les portes obertes, perquè ningú no voldria fugir, i els primers noms italians..., i vaig mirar al meu voltant, i vaig pensar quants, d'entre aquella pobra pols humana, serien tocats pel destí.

De les quaranta-cinc persones del meu vagó, només quatre vam tornar a veure les nostres cases; i va ser de molt el vagó més afortunat.

[...]

Foto: Juan Salmoral

Si això és un home (<http://www.grup62.cat/livre-si-aixo-es-un-home-94650.html>)

© Primo Levi

© d'aquesta edició: Grup 62, 2008

© traductor: Francesc Miravittles Salvador